

IOANIS SYCUTRIS
DE
MARIA MARINESCU-HIMU

Rubrica «Clasicismul în lume» ne dă prilejul de a împărtăși cititorilor noștri activitatea unui truditor de seamă pe ogorul antichității în Grecia, Ioanis Sycutris, care prin opera înfăptuită și prin școala de riguroasă cercetare inițiată la Universitatea din Atena, are dreptul să fie socotit «umanist» în toată plinătatea de înțeles a cuvîntului.

Fiu al unor oameni săraci, trăitori la Smirna, dar care-și trăgeau obîrșia din insula Hios, s-a născut la Smirna în 1901. Studiile primare și pe cele secundare le-a făcut în acest oraș, la «Εὐαγγελική Σχολή»¹, iar pe cele universitare la Atena. După absolvirea lor, a fost timp de doi ani profesor secundar în Cipru, unde a fundat revista «Cronici cipriene», revistă al cărui îndrumător a fost și în paginile căreia au văzut lumina tiparului importante studii de limbă și istorie, legate toate de viața insulei. După doi ani de rodnică activitate în Cipru, se întoarce la Atena, unde ocupă postul de asistent la catedra de limbă greacă veche din cadrul Facultății de filozofie².

Din acest timp îi datorăm observațiile critice privitoare la Antifon, publicate în Anuarul științific al Facultății de filozofie din Atena³. În anul următor este trimis în Germania ca bursier al Universității din Atena, unde audiază pe Heinze la Lipsca, pe Norden, Jaeger, P. Maas, Ed. Meyer și pe Wilamowitz la Berlin. Către sfîrșitul primului său an de studii în Germania, se reîntoarce în patrie pentru a-și susține examenul de doctorat. Ca student al Universității din Lipsca publică în 1927 lucrarea asupra lui *Evagoras* al lui Isocrate, în care susține că aceasta nu este un necrolog obișnuit ci un encomion pentru cinstirea lui Evagoras, descendent al unei dinastii grecești din Cipru, alungată de fenicieni, care la rîndu-le fuseseră înlăturați de aventurierul Abdemon din Kition. Eliberarea țării avea să se realizeze în 411 î.e.n. de către Evagoras⁴. Astfel cercetătorul Sycutris revenea la opinia gramaticului anonim care susținuse calitatea de «encomion» a lucrării *Evagoras*.

¹ Εὐαγγελική Σχολή, școală secundară celebră la Smirna, care prin activitatea desfășurată rivaliza cu «Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή» de la Constantinopol. Dispunea de o bibliotecă cuprinzînd 35 000 de vol., 180 mss. rare și avea ca anexă un muzeu de arheologie.

² Printre disciplinele Facultății de filozofie din Atena sînt incluse și studiile clasice.

³ Articolul poartă titlul «Κριτικά εἰς Ἀντιφῶντα»: în Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς 1 (1925), p. 109—145 și broșură aparte, Atena, 1925.

⁴ Isocrate este singurul scriitor care ne prezintă condițiile în care Evagoras a răsturnat pe Abdemon și ne dă informații asupra flotei și armatei terestre a lui Evagoras. V. par. 19 și urm.; 52—58 și 61—65.

Anul 1928 este anul biruințelor lui Sycutris. Studiul lui asupra *Discursului funebru* al lui Demosthenes, publicat în *Hermes*¹, ca și studiul anterior, produce vîlvă în cercurile filologice germane². Lucrarea scrisă pentru cînsirea memoriei celor căzuți la Chaeronea în 338 î.e.n., și pe care în unanimitate cercetătorii, începînd cu Dionys din Halicarnas și sfîrșind cu Westermann și Blass, au socotit-o pseudepigraf, Sycutris o consideră autentică.

Caracterizînd acest discurs ca «φορτικός, κενός και παιδαριώδης» și refuzînd să recunoască în el, ca și în «Ἑρωτικός», felul de a gîndi și stilul demosthenic, Dionys din Halicarnas a deschis drumul cercetătorilor, care, toți — lucru curios — au avut aceeași părere³. În urma acestei lucrări temeinice, casa de editură Teubner îl însărcinează cu editarea lui Demosthenes începută de Fuhr⁴. După Gr. Bernardakis⁵, care în aceeași editură publicase *Moralia* ale lui Plutarh, Sycutris este al doilea filolog grec însărcinat de editura Teubner cu editarea unui text clasic. În același număr din *Hermes* Sycutris publică o inscripție funerară descoperită de L. Pieridis în localitatea Kition (Larnaca-Cipru), în locul numit Καμύλα. Inscripția este o mărturisire a grațitudinii unui învățăcel pentru profesorul său, mort la o vîrstă timpurie, care-l inițiasse în lectura homerică⁶.

Un alt studiu pe care-l dă la iveală Sycutris este comentariul la *Scrisoarea* lui Speusippos, nepotul lui Platon, scolarhul vechii Academii, către Filip, regele Macedoniei⁷.

Concluziile la care ajunge cu privire la epistolografia elenă le publică în Pauly-Wissowa, în articolul intitulat «Epistolographie»⁸.

Ca o prețuire pentru activitatea tînărului învățat grec, Wilamowitz îl invită să participe la «Graeca Wilamowitziana», cenaclul literar restrîns, frecventat de un număr de 6—8 tineri profesori ai Universității din Berlin, unde laolaltă cu încercatul magistrul se interpretau texte grecești. De asemeni, W. Jaeger îl invită la cercul său, cunoscut sub numele de «Eunomia».

În timp ce casa editoare Weidmann îl însărcinează cu editarea epistolografiilor greci, activitatea lui Sycutris continuă prodigioasă la revistele: *Hermes*, *Gnomon*, *Philologus*,

¹ *Der Demosthenische Epitaphios*, în *Hermes*, 1928, p. 241—258.

² Cum opera lui Demosthenes a fost răspîndită de timpuriu, este foarte probabil ca în primele culegeri făcute, din zelul profesorilor de retorică să fi fost incluse și unele opere apocrife, unele din gresală, altele cu intenție. Discernămîntul lui Callimahos, bibliotecarul alexandrin, n-a fost atît de perspicace pentru a întreprinde discriminarea dorită, strădania lui mîrginindu-se la a nu sacrifica nici una din operele marelui orator. După Callimahos, criticii din epoca elenistică și din cea imperială au început să discute autenticitatea operelor asupra cărora Callimahos nu luase nici o poziție. O parte din aceste discuții ne sînt cunoscute prin scrierile lui Dionys din Halicarnas, ale retorilor, scoliastilor, ale lui Libanios și Photios. Truda pentru stabilirea corpusului demosthenic a fost mult ajutată și de papirii descoperite în Egipt și care completează lista dată de C. Fuhr, în prefața ediției sale *Demosthenis Orationes*, apărută în 1914.

³ «Über die Unechtheit des schon seit Kallimachos im demosthenischen Corpus überlieferten Epitaphios herrscht unter den Philologen die grösste Einigkeit» (*Hermes*, 1928, 63) p. 241.

⁴ Editarea lui Demosthenes a suferit o mare întîrziere, lucrarea apărînd abia în 1937 sub titlul *Demosthenis orationes*. Post C. Fuhr, ed. J. Sycutris, vol. II, pars. I, Lipsiae, 1937, 379 p.

⁵ Operele morale ale lui Plutarh, editate de Gr. Bernardakis, au apărut în 7 volume în seria stereotipă Teubneriană, între 1888 și 1896.

⁶ *Epigramm aus Kition*, în *Hermes*, 63, (1928) p. 110—111.

⁷ E. Bickermann-J. Sycutris, *Speusipps Brief an König Philipp. Text, Übersetzung, Untersuchungen*. «Berichte über die Verhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig». Phil. hist. Kl. 803, Leipzig, 1928, 86 p.

⁸ *Epistolographie*, în Pauly-Wissowa-Kroll, RE, Supplementband, V, Stuttgart, 1931, p. 981—987. Articolul a fost precedat de un alt studiu publicat în *Philologische Wochenschrift*, 48, 1928, col. 1284—1295.

Philologische Wochenschrift, Byzantinische Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft, Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, 'Αθηνᾶ, Ἀμάλθεια, Ἑλληνικά, Ἑπετηρίς Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Νέα Ἑστία și altele, îmbrățișind întreaga literatură greacă.

Prin întoarcerea lui în Grecia, în toamna anului 1929, munca pe tărîmul filologiei clasice nu se mai desfășoară în același ritm. Sarcina de conservator al colecțiilor bibliotecii Academiei din Atena, obligațiile impuse de catedra pe care o servește cu entuziasm și conștiinciozitate exemplară¹, lupta spre a învinge o opoziție și poate extinderea activității sale asupra mai multor domenii au contribuit oarecum la scăderea activității lui în domeniul filologiei clasice. Totuși și activitatea desfășurată în patrie prezintă aspecte ce nu pot fi trecute cu vederea. Un prim rezultat este reorganizarea bibliotecii Academiei din Atena și editarea în colecția Academiei² a *Symposionului* lui Platon³ și a *Poeticei* aristotelice⁴. Munca depusă de Sycutris pentru stabilirea textului celor două lucrări, și mai ales a celei din urmă, impune prin onestitatea ei.

Prezentarea și explicarea condițiilor materiale în care au fost scrise operele, strădania de a le raporta la fapte contemporane, informațiile din belșug dăruite în introducere și comentariu constituie o exegeză a operelor, pusă continuu față în față cu noile realități spirituale ale poporului său. Observația inserată de Academia din Atena la p. 148 a *Poeticei* lui Aristotel, care glăsuiește că partea a doua a introducerii n-a putut fi scrisă din pricina morții fulgerătoare a lui Sycutris, arată că golul ivit în filologia clasică a Greciei prin moartea lui n-a fost o vorbă goală, ci o realitate trist mărturisită.

Introducerea la «*Symposionul*» lui Platon a devenit de la apariție obiectul celor mai pătimase atacuri; Sycutris este acuzat de «ateism». Atacurile trec de limitele impuse oamenilor de știință și devin personale. Ele pătrund în presă, alarmînd opinia publică și creînd un curent cu totul defavorabil «ateului» Sycutris.

În fața acestor atacuri pătimase, Sycutris reușește să păstreze o atitudine demnă, dedicîndu-se numai catedrei. Persecuția unei societăți răvășite de rivalități nu cunoaște nici o piedică și merge pînă acolo încît i se refuză catedra de filologie clasică, vacantă la Universitatea din Atena. Hotărît să nu ceară vieții decît bucuriile austere ale gîndului, Sycutris rezistă, călăuzit de un înalt ideal de cuviință, dar atacurile se întîlesc din ce în ce.

În anul 1936 revista ateniană «*Νέα Ἑστία*» organizează în paginile ei o anchetă cu tema: «*Spiritul grec, influența lui și posibilitatea unei noi Renașteri*», anchetă la care aveau să răspundă cercetători ca W. Deonna, Henri Focillon, Louis Gillet, Ch. Picard, A. Merlin, Maurice Bedel, Camille Mauclair, Jean Malys și alții. Răspunsul lui Sycutris se află în paginile revistei, în p. 984 și 993 din anul 1936 (15 iulie)⁵.

Sycutris afirmă cu tărie că contactul neolenilor cu valorile spirituale ale străbunilor lor se va produce numai prin intermediul necesităților, problemelor și valorilor civilizației europene contemporane, și nu pe o cale directă. De altfel elementele de bază și de valoare ale spiritualității neelene coincid cu ceea ce s-a putut asimila din belșugul spiritului european și, prin el, direct din vechea civilizație helenă. Ridicîndu-se împotriva moștenirii Bizanțului, Sycutris afirmă că aceste elemente sînt destul de numeroase, pentru ca neolenii să

¹ Scriitorul Nasos Detsortzis, care-i fusese student, vorbește cu emoție de interesul purtat de profesorul Sycutris studenților săi în *Νέα Ἑστία* din 1938, p. 58.

² Academia din Atena în colecția sa «*Ἑλληνική Βιβλιοθήκη*» editează textele autorilor greci cu note, trad. și o introducere în greaca nouă.

³ Πλάτωνος Συμπόσιον. Text, trad. și comentariu. Acad. din Atena, Atena, 1934, 254 + 23 ap.

⁴ Ἀριστοτέλους περὶ ποιητικῆς. Trad. de Simos Menardos. Intr. și comentariu de I. Sycutris. Acad. din Atena. 1937. 148 + 286.

⁵ Articolul poartă titlul: Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης καὶ ἡ μεταπολεμικὴ ζωή.

fie apți de a veni în contact cu antichitatea. În domeniul tradiției religioase Sycutris preconiza o curățire întreprinsă curajos și o reîntinerire care să pornească din partea unor oameni cu vederi largi și nu din partea unor oameni de formație teologică. Sycutris nu vedea posibilitatea revenirii la spiritualitatea antică în condițiile în care se găsea poporul său în 1936, înțelegând prin renaștere un fenomen de umanizare, deosebit de fenomenele izolate și cu totul diferite de întoarcerile anemice și sterile spre trecut, care emoționează prin avântul eroilor și eforturile depuse, dar nu pot fi creatoare de valori culturale (ex. Plutarh, Marc Aureliu, Dion Hrisostomul și Iulian).

Cu toată prigoana împotriva-i, Sycutris continuă preocupările sale, îmbrățișând domenii cît mai variate ale literaturii elene.

Astfel, prin comunicarea făcută la Congresul bizantinologilor din Atena în 1930, cu privire la problemele istoriografiei bizantine, el elucidează subtile probleme literare și psihologice ale bizantinilor, deschizînd, după aprecierea profesorului Bethé, un drum nou cercetărilor. Studiile lui asupra schismei Arseniților sînt, după aprecierea filologului belgian Grégoire, o contribuție esențială la istoria eclesiastică a Bizanțului pe vremea Paleologilor. Comentariul la «Περὶ ἰδεῶν» a lui Hermogene din Tarsos provoacă admirația filologului belgian Bidez.

Dacă activitatea lui Sycutris n-a fost considerată în Grecia la timpul potrivit la justa ei valoare, ea a fost unanim recunoscută în afara frunțarilor ei. Lucrările lui au văzut lumina tiparului în cele mai reputeate periodice germane. *Realencyclopädie* îl însărcinează cu publicarea articolelor «Retorica» și «Epistolografia»; importante case de editură îi solicită colaborarea. Lecția lui inaugurală la Universitatea din Atena, intitulată «Φιλολογία καὶ ζωή» este tradusă în mai multe limbi străine¹. Secția filologică a Universității din Praga îl cheamă la catedra de Filologie clasică, ca urmaș al profesorului filoelen E. Martini². Reputați filologi clasici îl înconjoară cu multă simpatie³.

Dacă această succintă prezentare a lui Sycutris ne oferă o perspectivă substanțială a unei extrem de variate activități, ne dă în același timp posibilitatea să întrezărim rodul strădaniilor lui la capătul unei vieți ce s-ar fi cuvenit mai din plin hărăzită, căci o neîndurată μοῖρα a vrut ca harnicul ostentor să sfîrșească zilele la 36 de ani, în 1937, cînd reîntors dintr-o excursie poposise cîteva ceasuri la Corint⁴.

Lucrările rămase în mss., o ediție comentată a lui Oedip la Colonos, Emendațiile la «Περὶ ὕψους» și «Epictet» ca și un studiu asupra lucrării «Τεχνὼν συναγωγή» a lui Aristotel, sînt și ele o mărturie de rîvnă neîntrecută pentru a face să se reverse asupra sufletului neamului său ceva din belșugul de poveste al celei mai bogat dăruite literaturi.

¹ V. I. Sykoutris, *Philologie et vie*, Budapest, 1931. Broșura a fost editată de Inst. de filologie modernă, condus de Gyula Morávcsik, v. nota 1 de la pag. 5.

² Νέα Ἑστία 1938, p. 513.

³ V. Νέα Ἑστία din 1938, p. 513. Prof. Willamowitz îl felicită pentru activitatea lui prodigioasă cu cuvintele: «Ihre Produktivität verfolge ich mit grösster Freude» și-l situează printre cei mai buni cunoscători ai prozei atice. Körte, în admirația lui, îl caracterizează ca «der begabteste Philologe den das neue Griechenland bisher hervorgebracht hat»; iar Paul Maas vorbea astfel despre el: «Der scharfsinnigste Kritiker der griechischen Prosa, den die griechische Nation seit Korais hervorgebracht hat».

⁴ Despre activitatea desfășurată în calitate de conferențiar la diferite așezăminte culturale din Atena și în special la «Ἀσκραῖος», vezi evocarea caldă a lui Tellos Agras din Νέα Ἑστία, 1937, nr. din 15 nov., p. 1699—1701. Cf. artic. acad. Nicos A. Bees din Νέα Ἑστία, 1937, Atena, p. 1773—1777.